

Yazar: Yrd.Doç.Dr. Ali Bilgin Varlık

NATO GALLER Zirvesi Raporu Özeti

4-5 Eylül 2014 tarihlerinde Galler’de, NATO üye ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla icra edilen zirvenin tamamlanmasına müteakip yayımlanan bildiri 16 bölümden oluşmaktadır (Toplam 113 madde). Bölüm başlıkları gündem konuları ve kararlar hakkında ön fikir vermektedir.

Zirve bildirisinin bölümleri;

1. Genel ve Stratejik Durumun Özeti (md.1-4),
2. Yeni Güvenlik Ortamına Yönelik Hazırlık Eylem Planı (Readiness Action Plan) (md. 5-15),
3. Rusya-Ukrayna Krizi (md. 16-31),
4. Orta Doğu ve Kuzey Afrika (md. 32-39),
5. Batı Balkanlar (md. 40),
6. NATO Operasyonları: Afganistan, Kosova, Aktif Çaba Harekatı (md.41-47),
7. NATO’nun V. Madde (Kolektif Savunma) Kapasitesi (md.48-71),
8. Siber Savunma (md.72-73),
9. Kitle İmha Silahları (md. 75-78),
10. Terörizm (md. 79),
11. Ortaklık Programları (md. 80-89),
12. Kadınların ve Çocukların Durumlarının İyileştirilmesi (md.90-91),
13. NATO Üyelik Adaylarının Durumu (md.92-98),
14. Kapsamlı Yaklaşım (md.99-108),
15. Enerji Güvenliği (md.109-110),
16. NATO Reformu (md.111-112) şeklinde sıralanmaktadır.

Bölümler içinde özellik arz edenler şunlardır.

İkinci bölümde; yeni güvenlik sorunlarına karşı NATO Hazırlık Eylem Planı (NHEP) (NATO Readiness Action Plan)’nın onaylandığı belirtilmektedir. Plan, Rusya tarafından yaratılan krize ve Orta Doğu-Kuzey Afrika’da ortaya çıkan tehditlere karşı gerekli tedbirleri kapsamakta ve NATO’nun kolektif savunmasını güçlendirmektedir. NHEP’nin hayata geçirilmesi için NATO ülkelerinin savunma harcamalarındaki sürekli azalmanın durdurulması ve GSMH’nin yüzde 2’sine yükseltilmesi gerektiği önemle vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde; Rusya-Ukrayna krizi kapsamında Rusya kınanmakta ve Rus kuvvetlerinin Ukrayna sınırından ve topraklarından geri çekilmesi talep edilmektedir. Rusya’nın Kırım’ı kendisine bağlaması ve Ukrayna’daki ayrılıkçılara desteği gayri meşru ve yasadışı olarak değerlendirilmektedir. Rusya ayrıca Kırım’da başta Kırım tatarları olmak üzere azınlıklara şiddet uygulanmasından dolayı kınanmaktadır. Diğer taraftan Rusya, Moldova ve Gürcistan’a karşı tavırları nedeniyle uyarılmaktadır.

Dördüncü bölümde; Orta Doğu ve Kuzey Afrika’daki artan istikrarsızlık ile ulus aşan ve çok boyutlu tehditlere odaklanılmaktadır. Bu kapsamda bölgedeki gelişmeler NATO’nun güvenliğine doğrudan tehdit olarak değerlendirilmektedir. NATO bu kapsamda gelişmeleri yakından izlemeye,

ikili ve uluslararası çabalara destek sağlamaya devam edecektir. IŞİD'in şiddeti kınanmakta ve bir NATO üyesinin güvenliği tehdit edildiğinde kolektif savunmanın devreye sokulacağı vurgulanmaktadır. NATO'nun Irak hükümeti talep ettiğinde Irak güvenlik kuvvetlerine eğitim yardımını tekrar gündeme alacağı ima edilmektedir.

NATO liderleri, NATO'nun üye ve ortak ülkelerin Irak'a güvenlik yardımlarında koordinasyon görevi yapması ve gerektiğinde havadan nakliye desteği sağlaması konusunda uzlaşmıştır. NATO ayrıca ülkelere keşif, gözetleme ve istihbarat vasıtaları ile destek sağlayacaktır.

NATO Suriye; Libya ve Mali krizlerinin kendi güvenliğine tehdit oluşturduğunu ifade etmekte barış ve istikrar çabalarını desteklemektedir.

On üçüncü bölüm; NATO üyelik adaylarının durumu hakkındadır. Bu kapsamda Gürcistan'ın üyelik çalışmalarına özel vurgu yapılmaktadır. Karadağ'a 2015 yılında üyelik daveti yapılması olası görülmektedir. Daha önce üyelik kriterlerini karşılayan Makedonya Yunanistan'ın itiraz ettiği isim sorunun çözülmesini beklemektedir. Bosna Hersek ile Üyelik Eylem Planı'nın ilk dönemi başlatılacaktır.

Galler Zirvesinde üç önemli gündem maddesi hakkında ayrı bildirimler yayımlanmıştır. Bunlar; NATO-Ukrayna Birleşik Komisyonu bildirisini, Afganistan bildirisini ve Atlantik Ötesi Bağ üzerine Galler bildirisidir.

Sonuç ve Değerlendirme:

NATO'nun Galler Zirvesi, Rusya-Ukrayna krizi ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki gelişmeler ve özellikle IŞİD terörün gölgesinde icra edilmiştir.

Zirve bildirisinde NATO liderlerinin öncelikle Rusya'nın saldırgan tutumundan endişe duydukları ve alınan kararlarla Rusya'yı caydırmayı hedefledikleri görülmektedir. Bu kapsamda özellikle Hazırlık Eylem Planı önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinde ilave tedbirler öngörülmesi, NATO Mukabele Kuvveti'nin parçası olarak Çok Yüksek Hazırlık Seviyesinde Kuvvet oluşturulması, Polonya'daki Yüksek Hazırlıklı Kolordu'nun yeteneklerinin artırılması, NATO kuvvetlerinin bir kısmının hazırlık düzeylerinin yükseltilmesi kâğıt üzerinde uygun, ancak geç kalmış kriz yönetim tedbirleri olarak dikkat çekmektedir.

Diğer taraftan bu tedbirlerin uygulamaya geçmesinin zorlukları bulunmaktadır. Genellikle NATO zirvelerinde kararlar kolay ve uzlaşılı ile alınırken, uygulama gecikmekte ve projeler aksamaktadır. Örneğin, NATO Mukabele Kuvveti on yıllık bir proje olmasına rağmen üye ülkelerden tahsis edilen yetenekler üzerine inşa edildiğinden hala tam olarak hayata geçirilememiştir. Bu örnek, bu kuvvete bağlı Çok Yüksek Hazırlık Seviyesinde Kuvvet oluşturulması girişiminin olası geleceği hakkında fikir vermektedir. Dolayısıyla bu adımların Rusya'yı caydırması ve Polonya başta olmak üzere doğu Avrupa ülkelerine güven telkin etmesine temkinli yaklaşmak gerekmektedir.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki gelişmeler ve özellikle IŞİD terörü kapsamında NATO'nun bizzat kuvvet kullanmayı planlamadığı görülmektedir. NATO'nun yapacağı yardımlar; istihbarat paylaşımı, AWACS görevlendirilmesi, silah, teçhizat ve insani yardım malzemeleri taşınması kapsamında hava nakliye yardımı yapılması, Irak talep ettiğinde NATO'nun Irak Eğitim Misyonu'nun

tekrar canlandırılması ile Akdeniz Diyalogu-İstanbul İşbirliği Girişimi programlarında yer alan ülkelere eğitim ve danışmanlık desteği verilmesiyle sınırlı tutulmaktadır.

Asıl çaba bölge ülkelerinden beklenmektedir. Bu bağlamda önümüzdeki süreçte başta ABD olmak üzere batı'nın bölge ülkeleri arasında işbirliği ortamı yaratma, Irak Merkezi Yönetimi ve Kürt Bölgesel Yönetimi güvenlik kuvvetlerine yardım sağlama faaliyetlerine odaklanacakları kıymetlendirilmektedir.

Afganistan üzerine yayımlanan bildiride bilinenlerin ötesinde yeni bir unsur yer almamaktadır. ISAF'ın sona ermesini müteakip NATO'nun kısa ve orta vadede yapmayı planladığı faaliyetlerin halen Afgan güvenlik kuvvetlerine destek sağlayan NATO Afganistan Eğitim Misyonu (NATO Training Mission in Afghanistan (NTM-A) kanalıyla yürütüleceği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan ABD'nin ISAF'ın tamamlanmasını müteakip NATO'dan ayrı olarak terörle mücadele kapsamında bir kısım kuvvetlerini Afganistan'da bulundurmaya devam edeceği mütalaa edilmektedir. Bu kuvvetin yapısı ve görevleri ile diğer hususların ABD-Afganistan Güvenlik İşbirliği Anlaşması ile belirlenmesi muhtemeldir.

Atlantik Ötesi Bağ üzerine bildirinin, ABD'nin yönlendirmesiyle NATO içindeki yükümlülüklerini yeterince yerine getirmemekle ve savunma harcamalarını kısmakla suçladığı AB ülkelerine karşı çıkarıldığı değerlendirilmektedir. 2013 yılı verilerine göre GSMH'nin yüzde 2'si ve üzerinde savunma harcaması sadece ABD, İngiltere, Yunanistan ve Estonya tarafından yapılmaktadır. Türkiye'nin savunma harcaması GSMH'nin yüzde 1.8'i civarındadır. Bu taahhüde bağlı kalınması AB'nin yaşamakta olduğu mali krizin aşılmasıyla doğrudan bağlantılı görünmektedir.

Bu zirve her şeye rağmen NATO açısından öncekilerden farklıdır. Bu farklılık Zirve bildirisinin kapsamına da yansımıştır. 2012'deki Şikago bildirisi 65 maddeden, 2010'daki Lizbon bildirisi 54 maddeden oluşurken Galler bildirisi 113 maddedir.

Farklılığı yaratan asıl unsur ise Rusya'nın saldırganlığı ile buna karşı NATO'nun sert ve yumuşak güçlerinin yetersizliğinin farkına varması ve arayış içine girmesi olmuştur. Bu zirve ile NATO'nun küçük de olsa ivme kazandığı söylenebilir. Ancak ivmenin kalıcılığı alınan kararların hayata geçirilmesine ve Rusya'ya geri adım atılmasına bağlıdır. NATO bir anlamda Afganistan sonrası ikinci teste girmektedir.

